

BRANISLAV - PRVE OSJEČKE NOVINE NA HRVATSKOM JEZIKU

Izvorni znanstveni rad
UDK 070.48(497.5)(091)

MARINA VINAJ

Muzej Slavonije
Trg sv. Trojstva 6
HR-31000 Osijek

Branislav-list za politiku i napredno gospodarstvo zaživio je 5. srpnja 1878. godine u tiskari Julija Pfeiffera. Njegov glavni urednik Matija Polić želio je stvoriti opozicijsko glasilo tadanjoj vladi Ivana Mažuranića. Bile su to prve novine na hrvatskom jeziku u vrijeme izrazite dominacije tiska na njemačkom jeziku. Branislav se uglavnom bavio predstojećim izborima, te je redovito izvještavao o događajima s bosanskog bojišta. Posljednji broj izašao je 5. ožujka 1879. godine.

U srpnju 1878. godine počeo je u Osijeku izlaziti *Branislav* - list za politiku i napredno gospodarstvo. Tiskan je u tiskari Julija Pfeiffera, a kao *izdavalac i glavni urednik* potpisuje ga Martin Polić. Iako je izlazio nešto manje od godinu dana (1. broj izašao je 1. srpnja 1878., a broj 105 5. ožujka 1879. god.), u povijesti osječkog novinarstva *Branislav* bilježimo kao prve osječke novine na hrvatskom jeziku.

A povijest osječkog, kao i cjelokupnog hrvatskog novinstva uvelike je kasnila za razvijenom Europom, jer *...prva tri stoljeća razvitka novinstva morala su mimoići područje Hrvatske. U času kada se tisak počinje širiti, postalo je ono bojište, zabačena periferija evropske civilizacije.* (Horvat, 1962.)

I dok Europa u Parizu čita mjesečnik *Mercure de France* već 1605., a u Strasbourgu tjednik *Aviso-Relation oder Zeitung* 1609, ili pak dnevnik *Daily Courant* 1702. u Londonu, u Hrvatskoj prve novine počinju izlaziti u Zagrebu 1771. godine na latinskom jeziku *Ephemerides Zagrebienses* (Zagrebačke novine). Od ovih prvih, nažalost nesačuvanih, hrvatskih novina, do pojave prvih hrvatskih novina prošlo je dvadesetak godina. U Zadru, naime, 1806. godine počinje izlaziti dvojezični tjednik na talijanskom i hrvatskom *Il Regio Dalmata* - Kraljevski Dalmatin.

Od kraja XVIII. stoljeća do narodnog preporoda, javljaju se povremeno brošure ili leci s izrazito političkim tendencijama.

Početak XIX. stoljeća bilježimo brojne pokušaje izdavanja novina u Hrvatskoj. Tako i u Osijeku 1813. godine upravitelj Divaldove tiskare Fridrih Zink traži dozvolu za izdavanje novina *Tjednika za sve staleže u Osijeku i okolici s obavještajnim listom Wochenschrift für alle Stände in Esseck und der umliegenden Gegend. Nebst einem Inteligenz-Blatt* (Malbaša, 1978.). Ugarsko namjesničko vijeće odbija ovu molbu strahujući da bi se među zabavnim i korisnim člancima mogao naći i pokoji druge naravi.

Iz obiteljske tiskare Divaldovih slijedi još jedan pokušaj izdavanja novina. Naime, ova tiskara koju je, kupivši bivšu Franjevačku tiskaru, osnovao Ivan Martin Divald iz Budima 1775, održala se do 1857. godine. Generacije Divaldovih ostavile su neizbrisiv trag u povijesti tiskarstva Osijeka. Sin Ivana Martina - Alojzije Martin pokušao je 1835. godine ishoditi dozvolu za izdavanje novina *Tjednik o Osijeku i za Osijek - Wochenblatt von und für Esseck*. Trebalo je to biti informativno glasilo privrednog karaktera, no i ova molba je odbijena, budući, kako se navodi u obrazloženju, imovina molitelja nije dovoljna garancija za pretplatnike.

Prvi časopis u današnjem smislu počeo je izlaziti 1926. godine u Zagrebu - tjednik *Luna* tiskan je na njemačkom jeziku, a pokrenuo ga je Franjo X. Stauduar. Tridesetih godina *Luna* postaje književno - zabavni prilog novina *Agramer politische Zeitung*, koje izlaze 1830.-1918. god. Česti su prilozi na

„BRANISLAV“

SRIEDOM, PETKOM I NEDJELJOM.

PREDPLATNA MU JE CIENA OVA:

na čitavu godinu	U OSIEKU:	10 fl. — o.
na pol godine		5 — „
na četiri godine		32.50 —
na mjesec dana		1 — „

IZVAN OSIEKA:

na čitavu godinu	12 fl. — o.
na pol godine	6 — „
na četiri godine	36 — „
na mjesec dana	1.10 —

U susjedstvu glavnog i drugoga godina: sa Crnogora, Srbije i Njemačke 15 fr., sa svu drugu evropsku državu, Turcima i Egipću 16 fr., sa sjeverne države u Austriji 16 fr., a sa drugu izoavropske države uređena sa preplata poštom.

BRANISLAV.

LIST ZA POLITIKU I NARODNO GOSPODARSTVO.

IZDAVALAC I ODGOVORNI urednik:
MARTIN POLIĆ.

Ne dirati se listovi osipaju. Htjeli se narodje. Nekakcije su ibi oprešene sa poljaras. Predplate mogu se u svaku vrijeme predati tim načinom, da mi u svakom mjesecu ili na četvrti godine. Cijena pojedinih lista 10 nov.

„BRANISLAV“
Izdavač
SRIEDOM, PETKOM I NEDJELJOM.

IZDAVANJE I ODGOVORNOŠĆU
odnosno se u svaku grad, kaznodavni list.
OGLASE PRIMA
ODGOVORNOŠĆU „BRANISLAV“

Predplate su bolje odgovarajuće „Branislava“.

Br. 1.

U OSIEKU, u ponedjeljak 1. srpnja 1878.

God. I.

Pomoz Bog!

U Osijeku, dne 30. lipnja.

Započinjuć izdavati ovaj list, koj smo nedavno najavili programom, želimo ovdje označiti potrebu, iz koje je nikao i smjer, kojim će koracati. Ako ikogi list, to je zaista ovaj čedo prieko nužde, jer ne samo treba državopravnoj opoziciji, kao takovoj glasilo, koje će tumaćiti njezine slabo shvaćene i slabo još u narodu razširene političke težnje, već i narodu samom od prieko je nužde glasilo, koje će mu današnje odnošaje razsvjetljivati lučju historičke istine, i vraćati mu svijest o pravili domovine.

Državopravna opozicija ima po zemlji mnogo razsutih živalja; u svakom kolu domovine, gdje rodoljubi politički misle, ima ona pristaša; pa i narod sam, davno upoznavši nesnoasnost današnjega položaja, čezne za strancom, koja bi namjesto današnjega saveza s Ugarskom sklopila novi, bolje odgovarajuć pravil i potrebama naroda. Ono malo, što danas ima zemlja samouprave, rodi slabim plodom, a temelji se žalibože na zakonih, koje kraljevina Ugarska može vriediti bez odmore, a žalibože i bez odpora hrvatskoga naroda. Sinovi mu, koji sklopiše i obnoviše taj savez, uzibaše narod u mrtvež; nigdje u monarkiji nečuti se snaga ni ime hrvatskoga naroda, a i u vlastitoj domovini moramo se sve to više podavati tuđjemu uplivu, koj se preko tako zvanih zajedničkih zakona sve to više stere u domovini. Neka ovako potraje još koju godinu; neka se kraljevini Ugarskoj dopusti, da drži Hrvatsku razkomadanu; neka narod i nadalje uztraje u mrtvežu, u kojem mu gnjili svijest i narodna snaga, podleći će napokon sili odnošaja, pa može tada i svoje sveto pravo objesiti na klin prošlosti.

Glavna je dakle zadaća državopravne opozicije, da budeć svijest naroda, probudi njegovu snagu, pa da mu pomogne izhoditi položaj, koj bi mu osigurao mirni razvoj na polju blagostanja i prosviete. Nije naša zadaća, da samo vojujemo proti liceu, koja su po nagodnom zakonu zadobila u ruke vlast u zemlji, nije naša, da udarimo moralnim nožem na naše političke protivnike, da u oči izbora pokrenemo proti njim borbu, pa da se s njimi otimamo za izborne kotare. Naša je upravo protivna zadaća, da tišeć stranačke strasti u domovini, odklanjajuć svaku stranački razdor, pokrenemo moralnu snagu naroda proti sili vanjskih odnošaja, i da slogom svih rodoljuba u domovini zadobijemo onu snagu, bez koje se ne da govoriti o kakovoj jednodušnoj borbi naroda proti protivnikom.

Najveći je grieh vladajuće u domovini stranke, što je grubom i neoprostivom stranačkom taktikom zagušila u zemlji onaj duh samosvijesti, koj je najbolji čuvar stećenih, a najbolji branilac nestećenih prava. Taj duh buditi, jest danas glavna zadaća hrvatske opozicije, glavna i prečija mnogo, nego li je udaranje na pojedina lica. Neka se u srdcu probudi samo duh političke samosvijesti, znati će on čiru sam udarati pravcem glede osoba i odnošaja, kojim bude hotio, a i sam vjetar narodne te svijesti brzo će razpuhati gnjušču domaćih odnošaja.

Hrvatska opozicija mora s toga izerptiti svaki trenutak, da na budućem biraštu posvjedoći snagu opozicionalne ideje u narodu, pa mi pozivamo sve prijatelje u složno kolo, da narod nadje jezgru, oko koje se može sakupiti. Naglašujemo: opozicija je naša u višem smislu toga pojma. Nije to i nemože biti sitna opozicija, koja će na rešetost stavljati pojedine ljude i odnošaje u domovini, koja će zadirktivati lievo i desno, da uzvilita u zemlji stranačke i lijeve

strasti. Nama nasuprot lebdi pred očima svietan i složan odpor čitavoga naroda proti sili vanjskih odnošaja; narod naš rješava danas veliko svoje historičko pitanje, ne proti hrvatskoj vladi i vladajućoj stranci, već prama saveznicu svojoj Ugarskoj i prama odnošajem u austro-ugarskoj monarkiji. U tom smislu govoreć, mi nismo samo puklo glasilo slablašne u zemlji stranke, već se didimo zastupati čitav narod, jer čitav teži za tuj ciljem svoje državopravne opozicije.

Možda je upravo sreća, što je ovaj list nikao u glavnom gradu kraljevine Slavonije, koju će s toga pratiti osobito pozornim okom. Ovdje je i nazadak u svakom pravcu veći, a i sila ima manje, nego u t. z. porestriju Hrvatskoj; ovdje je narodni živalj, ili raztočen doselivšim se tdnjinstvom, ili ga još nije posvud ogrijavao žar narodne svijesti i slave. Što može u obće učiniti politički list, to hoće učiniti „Branislav“, zovuć podjedno u složno kolo i svećenika, i trgovca, i učitelja, i svakoga marnika o dobru Hrvatske, na kojem god polju radio. Glavno će mu biti načelo, da širi svijest o pravili Hrvatske prama trećim, unutri pak da širi svijest o dužnostih prama domovini. Program državopravne opozicije pruža svakomu priliku, da posvjedoći rodoljublje i odanost prama domovini, pa dok, se taj program posve ili bar djelomice neizvode, dotle se nikakova borba nesmije kretati oko nutrnjih pitanja ili osoba. Dok je kraljevina Hrvatska razkomadana, i dok u zemlji neuzivamo slobode i prava, dotle svaka domaća razmirica, ma pod kojim se plaštom ona prikazivala, mora roditi zlim plodom.

Složno uz državopravnu ideju biti će geslo „Branislava“. Od Sriema do Kotora mora sav narod prigrliti tu misao. U to ime „Pomoz Bog!“

Pravorok zagrebačke porote usljed koga su novinari Dr. Reusche, zastupan po Dr. Milanu Makancu i Jakobu Franku, zastupan po Dr. Josipu Franku, optuženi imputiranoga im složina smetanja vjerzakona, uzburkao je nekeje krugove u našoj domovini. To se jasno vidi iz pisanja službenih i polisluzbenih listova, koji atoga udaraju na porotu. Ima tomu već nedjelju dana, što se ti listovi muče, da dokažu, kako hrvatski narod još nije dozrio za porotu, kako je pamet naših porotnjaka daskami zakovana, kako porota zagrebačka ne ponja svoga uzvišenezvanja i t. d. Smjer toga planja bezdvojbno je taj, da se porota, to uzvišeno pučko suditi, koje nam jedino pruža dovoljno jamstva za očuvanje tiskovne slobode u Hrvatskoj, da se, velimo, porota što većma očrni, kako bi se joj prvom prilikom krila podrežati mogla. A nije ni ta mogućnost izključena, da se u izvjetnih krugovih snuje na ustranuću blaženju u gospodinu usnutvuga objektivno-subjektivnoga postupka! Vriedno je registrirati i jednu izjavu sveučilišnoga profesora G. Freytenkog, koji u „Narodnih novinah“ dokazuje, da porotnici, koji sudite Reusche i Franku, većim dielom nerazumjevahu jezika hrvatskog — koji kod nas jezik službeni — da si ustied toga nemogöše o upitnoj stvari valjan sud stvoriti, te da je pravorok njihov morao onako izpasti, kako je izpao. Da se tomu doskoči, predlaže g. profesor, da se hrvatskomu jeziku nevjestic porotnici iz porotničkih listina ibriše. Tvrdnju gosp. Freytenkog, da većina porotnika nije razumjevala jezika hrvatskog, opovrgao je Dr. Makane, konstatovavši, da samo jedan porotnik nije hrvatskomu jeziku podpuno viciao, no da to nije ni nužno bilo, — pošto su inkriminovani članci na njemačkom jeziku sastavljeni, — te pošto su porotnici njemački prevod obitaje imali. Mi k tomu dodajemo, da se dosada u obće još nije nuždim izpostavilo, brisati hrvatskomu jeziku nevjestic iz porotničkih listina. jer članci i ljudi, koji do sada pred porota izlaziše, bijahu njemački i Njemci. Rado ćemo priznati, da bi hrvatski jezik u istinu imao biti službenim jezikom, prema voma dobro znamo, da se to ne da preko noći ostvariti. Ali dok imade činovnika u državnoj službi, koji nisu viciao hrvatskomu jeziku, dotle se moramo i sa najvećim hrvatskomu jeziku nevjesticim porotnici zadovoljiti!

Sjedinite Hrvatsku!

Sudeć po razvoju berlinskih kongreskih razpravah, skrpati će evropske diplomati mir i nov iztočni položaj. Hoće li taj krpež-koga zadovoljiti, ipa da li će u obće nositi u sebi klicu trajnosti, ili možda klicu novih zamsrja, o tom će se moći suditi poslije svršениh razpravah. Politika grofa Andrassyja: koju

je gospodin ministar čuvao dosele sa sedam ključevatajane, počima se jurve dosljedno razvijati u jednom pravcu, a najbolje ju razjašnjava mjere, koje poprima naša država. Za sve slučajeve evropske konstelacije, reče po prilici grof Andrassy u delegacijah, treba mi 60 milijuna forintha, da obranim interese države. U obće grof Andrassy puno špekulira u razvoju iztočnih događaja. Najprije je špekulirao, da će papirnom prosinačkom notom od g. 1876: obustaviti iztočno koleso, kasnije špekulirao je, da Rusija neće povesti rat, kasnije opet sa ruskimi porazi oko Plevne; poslije je gradio osnovu na englesko-ruskoj razmirici; napokon konca mora se i on latiti sredstava, da obrani državne prohibitke.

Tko bi politiku grofa Andrassyja sudio po narudenom optimističkom planju službenih listova, morao bi misliti, da je ta u Berlinu sjajno pobjedila. Bugarska, kliču ti listovi, razlinuvati će se u dvie pole, a te će lučiti lanac turskih balkanskih tvrdjaja; Srbija će se odstetiti nezmatnim zemljištem, al će zato dospeti pod štinituđu naše države; Crnogora zadobiti će doduše luku Bar, no vrhovni nadzor nad njom vršiti će naša država. U jednu rieč ona neće na iztoku posvojiti nikakovo zemljište, jer nije lakoma za tuđim blagom, al će svuda uticati u razvoj iztoka u plemeniti namjeri, da taj obustavlja. Okupacija Bosne nepovolja za sobom aneksiju te zemlje državi; samo će se gledati, da Bosna zadobije autonomiju, ne prema svojim prirodnim uslovom, već prama onim nazorom, kakove naši državnici imaju o slavenskom iztoku.

U niećnom dakle pravcu slabi grof Andrassy zbilja prilican i recimo prividan uspjeh, al odupnuv slabu koprenu, koja zastire tu slavu, vidi se, da je to sve puki diplomatski krpež, koj će moći za nružu potrajati nekoliko godina. Magjari će se u obće vrlo udaraju, kad misle, da će, otiskavajuć život s neposrednih granica monarkije, u obće ugušiti na iztoku svaku životnu snagu; da će ostavljajuć Bosna, Srbiju i Crnogoru u polutanskom stanju, obustaviti razvoj tih zemalja. Za jedan sustav, kao što je dualistički, koj ima ograničeno dobe života, jest to u istinu liep uspjeh; no dualiste ga izkupije samom budućnošću monarkije.

Predlježno dakle možemo mirovati i pustiti diplomaciji, neka skrpa taj novi položaj, i sada bi morali viditi, kakav će biti budućni zamjeniti odnošaj tih zemalja i naše monarkije. Hrvatska je prva začela misao, da monarkija, upotrebitv iztočne događaje, sjedini najprije historične dielove Hrvatske, pa da poslije toga nestrjuje na iztoku u oslobođenoj iztočnih naroda. Nepodubio potonjeje, mora sada hrvatski narod uprieti svom zakonitom silom, da već jednom sjedini svoje dielove. No mi dobro vidjiamo, da Hrvatska to može danas poglavito polučiti samo inicijativom svielke kruni i složnom podporom hrvatskoga naroda. Nagodbenimi razpravami, koje su napokon svršile nezadovoljstvom objih strana, doživila je svielka kruna grozno izkustvo sa dualizmom, a doživiti će, tako bog nejad, takodjer neugodno izkustvo i sa diplomatskim iztočnim krpežom. Zaludu se današnji sustav miče, da uguši okolo sebe sve životne narode, a u monarkiji da iscrpljuje sok svih naroda na korist Magjara i Njemaca; iztok, dobivši prilično slobodna života, brzo će sa sebe stresti lance, u koje ga okova diplomacija, narodi pako ove monarkije nećaju se više kao niemi stvorovi iscrpljivati u korist drugih naroda. Monarkija je bolesta, ozbiljno bolesta, no njezini životni sokovi nisu još otrovani.

Hrvatska je gotova, samo ju valja prirodno sastaviti, a tomu se hoće malo umjetničke snage. Ako i jest za hrvatski narod od prieko nužde, da se sjedini, to je, i za monarkiju nastala ta prieka nužda onaj isti čas, kada se okolje razvezavše sve sami mladi životni iztočni narodi, kada Magjari bjelodano svemu svijetu pokazavše, da su nesposobni, riešiti iztočno pitanje na korist monarkije. Grof Andrassy još uvijek misli, da će se odele oslobođeni iztočni narodi, bilo milom, bilo silom prikupljivati oko naše monarkije. Neće, nego će ju i nadalje odbjergavati, kao dosele, prikupiti će se pako oko nje samo u onom slučaju, ako monarkija stvori jezgru, oko koje bi se prikupljivali.

Hora je s toga, da se kruni adresom u budućem hrvatskom saboru, naglase, sve opasnosti, koje teži za monarkiju, koji za naš narod potišu iz razkomadanu kraljevine Hrvatske, da da prema takovoj izjavi udese hrvatski narod svoje budućne političke korake. Svako razmatranje samo pakorava čas, kada će sve prekasno biti. Na onoj iztoj listini, sa koj potiče pravo svielke krunu kraljevati u kraljevini Hrvatskoj, ubilježeno su nejnimni slovi i prava hrvatskoga naroda na cirkulaciju i slobodan život hrvatski je narod dosele najlojalnije ispunjavao državljanске dužnosti i bio u tuđu vremena p

hrvatskom jeziku, uglavnom stihovi na kajkavskom Kvaternika, Gaja, Mikloušića i dr. u kojima srčano govore o potrebi narodnog preporoda. A upravo će preporodno vrijeme donijeti i prve novine na hrvatskom jeziku. Gaj 31.2.1831. godine podnosi molbu za izdavanje časopisa *Danica horvatska, slavonska i dalmatinska*, a odobrenje za izdavanje dobija 9.7.1834. godine uz napomenu da će prema njegovim novinama cenzura biti naročito oštra. Konačno, prvi broj *Novina horvatsko-slavonsko-dalmatinskih* izašao je 6.1.1835.god., a književnog priloga *Danice* 10.1. u 726 primjeraka. Upravo u *Danici* bivaju objavljivane temeljne ideje Iliraca, te brojne polemike o ilirizmu i mađaronstvu. Namjesničko vijeće revno je cenzuriralo priloge u *Novinama* i *Danici*, a nakon zabrane ilirskog imena, u siječnju 1843. Godine, cenzura još je više pooštrena.

I u Osijeku se osjeća duh preporoda. Matija Topalović, vatreni ilirac, želio je svojim *Oglasom k predplati na narodni zabavnik za godinu 1842.* pod imenom *Jeka od Osijeka* pokrenuti i u našem gradu izdavanje književnog časopisa. Oduševljeno ističe rad Narodnih novina i Danice ilirske, te ističe da bi *pored spomenutih listovah još kakvi s istoj sverhi, al drugim putem vodio, t.j. izključivo zabavnim i skupa poučavajućimi sastavci baveć se, rečene narodne listove podpomogao* (Burić, 1975.). Nažalost i ovaj pokušaj ostao je samo na Oglasu, a tek 1918. godine izaći će u Osijeku hrvatski zabavnik i kalendar *Jeka od Osijeka* u nakladi Kluba hrvatskih književnika i umjetnika.

I u ostalim pokrajinskim središtima krajem 40-tih godina javljaju se težnje za pokretanjem listova. U Zagrebu 1839. godine počinje izlaziti mjesečnik *Croatia*, koji kasnije postaje tjednik, u Zadru dr. Kuzmanić pokreće prvi hrvatski list u Dalmaciji *Zoru Dalmatinsku* 1844. godine.

Revolucionarne 1848.godine pokrenuti su brojni listovi. Te godine 5. lipnja pojavile su se u Osijeku prve novine *Der Volksredner für Vaterland, Freiheit und Gesetz - Pučki govornik za domovinu, slobodu i zakon* u Divaldovoj tiskari. U Programu ovih novina, izašlom 21. travnja, istaknut je cilj: *Domovina, sloboda i zakon, to je lozinka, i to je znak, u kojem pobjeđujemo, značenje i čašćenje ove hoćemo, da unesemo u samosvijest naroda da to stalno čuva, što si duh osvojio. Vladar kao i seljak, tvorničarski bankir, kao i slobodni radnik, imadu se duševno smatrati ponosnima i ujedinjenima u narodu, a tko to ne osjeća mora to učiniti bilo lako ili teško. Čvršće nego jezik i srodstvo spaja plemena pravo i zakon, svjesna sloboda i znanje.*

O karakteru ovih novina kojima je urednik bio E. Dornau piše E. Laszowski: *Duh tih novina odiše potpunoma duhom simpatija spram Mađara i mađarskih zakona, raduje se nad komisarijatom Hrabowskoga u Hrvatskoj, diže "slavonstvo", a zazire od "hrvatstva-ilirstva", koje krsti ultramontanizmom. Rado rešeta šaku Hrvata - Iliraca u Osijeku, koja se javlja i u gradskim i u županijskim skupštinama. Sprdava se porazu Hrabowskoga u Karlovcima, veseli se neuspjehom Jelačića u Innsbuku. Pomalo prati i događaje u Austriji i Mađarskoj, zadjeva se u zagrebački patriotizam Štrosmajea i druge "Ultramontance"- Ilire (Laszowski, 1923.). Posljednji broj *Pučkog govornika* izašao je 19.kolovoza 1948. godine.*

Od novina u Hrvatskoj koje izlaze u ovo vrijeme valja spomenuti *Slavenski jug* s prilogom *Prijatelj puka*. Prvi broj tiskan je 6. kolovoza 1948.godine u Zagrebu. Uređivali su ga do sredine 1849. godine D. Kušlan i N. Krestić, a potom B. Šulek. Nakon što su propale nade za oslobođenje Hrvatske, slomom revolucije u Beču, *Slavenski jug* prelazi u opoziciju Jelačiću i njegovoj politici.

U listopadu 1860. godine počinje izlaziti *Pozor* s programom *narodnih zahtjeva* iz 1848. s ciljem koji formulira J.J. Strossmayer kao parolu *prosvjetom k slobodi*. Redakciju su činili nekadašnji ilirski narodnjaci i protuastrijski raspoloženi mađaroni (M. Bogović, F. Rački, A. Starčević), a uzor im je bio list *Slavenski jug*.

Formiranjem triju političkih stranaka 1861. godine *Pozor* postaje glasnikom Narodno-liberalne stranke. Često zabranjivan, list izlazi pod različitim imenima i tiska na različitim mjestima, da bi konačno 1871. godine ponovo tiskan u Zagrebu pod imenom *Obzor*. List je to koji je u svojoj redakciji okupio vrsne novinare, te ubro postao najutjecajnijim dnevnikom hrvatske građanske inteligencije.

Prve osječke lokalne novine *Esseker Lokalblatt und Landbote - Osječki lokalni list i zemaljski vjesnik*, izašle su u Osijeku 3.siječnja 1864.godine, a izlazile su sve do 1869.godine. Cilj ovog osječkog lista je, kako se navodi u uvodniku, *podizanje obrazovnog nivoa u narodu, u pobuđivanju smisla za uzvišeno i lijepo*. Novine su to zaokupljene životom grada, a u rubrikama *Esseker Bummler* (Osječki šetač), te *Wochen Cronik* (Tjedna kronika), ispriповijedane su priče iz osječke svakodnevice.

Esseker Lokalblatt und Landbote tiskan je u tiskari Dragutina Lehmana, knjižara i knjigoveže, koju je kupio od Dragutina Divalda. Sam je Lehman

na početku i pri kraju izlaženja bio i glavni urednik, dok ga nije 3.srpnja 1864. - 29.rujna 1867. zamijenio Hans Wawerka, koji je u Osijek stigao iz Beča.

Naše prve lokalne novine imale su svoje dopisnike iz Beča i Pešte. Samo uredništvo je imalo tek nekoliko članova, a jedan od njih, Geza Berger, rado čitani Osječki šetač, bio je satirički kroničar grada.

1869. godine u Osijeku se pojavljuju prve ilustrirane novine *Esseker allgemeine illustrierte Zeitung* u tiskari Dragutina Lehmana. Ovaj osječki ilustrirani magazin prvi je te vrste, ne samo u Osijeku, već i u Hrvatskoj, jer prvi broj *Doma i svijeta, ilustriranog lista za zabavu, pouku i viesti...* izlazi u Zagrebu tek 1888. godine. Ovaj časopis, po uzoru na slične njemačke, unosi nešta novo u tadašnju tiskarsku produkciju. Sadržajno, iako tiskan na njemačkom jeziku, vezan je za našu sredinu: brojne su vijesti iz kulturnog života Osijeka, romani, reportaže, etnografski i književni prilozi. Sam Lehman piše da ilustracije i većinu teksta daje tiskati u inozemstvu.

Osijek druge polovice devetnaestog stoljeća grad je privrednog napredka u kojem bogati građanski sloj traži i kulturne sadržaje. Novine, uz, dakako, bogatu izdavačku produkciju, doprinose tome. *Esseker allgemeine illustrierte Zeitung*, kojemu je uzor bio lajpciški *Illustrierte Zeitung*, donio je barem nakratko europski duh našem gradu. Nakon dvadeset i sedam brojeva prestao je izlaziti. U Zagrebu u ovo vrijeme izlaze režimske *Hrvatske novine* koje pokreće ban L.Rauch, a 1868. godine preokupljuje *Agramer Zeitung*.

Iste godine u Osijeku u tiskari Dragutina Lehmana počinju izlaziti još jedne novine - politički list *Die Drau*, vlasništvo Gustava Wagnera i Jakoba Franka. Istovremeno, dakle, izlaze dva lista, a njihovi izdavači postaju jedan drugome konkurenti. Dok je *Osječki lokalni list* slijedio više književnu koncepciju, *Drava*, te novine koje slijede, sve više poprimaju karakter modernih novina, s aktuelnim priložima. *Die Drau*, novine koje su, mijenjajući urednike, vlasnike i tiskare izlazile šezdeset i jednu godinu. Prvi vlasnik Jakob Frank osniva vlastitu tiskaru 1870. godine., te preuzima i tiskanje novina, potom tiskanje *Drave* preuzima Julije Pfaiffer koji 1876. godine osniva suvremenu tiskaru. Dugi niz godina ovo je najjača tiskara u gradu. *Die Drau* izlazi s prekidima do tridesetih godina dvadesetog stoljeća. U pravom smislu riječi ovo su gradske novine s rubrikama o privredi, kulturi, gradskim događanjima, te oglasnim priložima, a redoviti su i prilozi iz drugih slavonskih mjesta. Za Khuenova režima novine bivaju često zabranjivane, te su urednici dolazili u sukob sa cenzurom.

Posljednjih desetljeća devetnaestoga stoljeća intenzivira se tiskarstvo u Osijeku. Pojavljuju se nove tiskare, te se bogati izdavačka djelatnost, napose izdavanje novina.

Vatroslav Moderšicki u svojoj tiskari 11. ožujka 1869. godine tiska prvi broj novina *Slavonija Früher Der Syrmier Bote*, vlasnika, izdavača i odgovornog urednika J.F.Wawerke. Iako su ove novine živjele samo dva mjeseca, važno ih je spomenuti, jer su u to vrijeme u Osijeku istovremeno izlazila čak četiri lista: *Esseker Lokalblatt und Landbote*, *Esseker allgemeine Illustrierte Zeitung*, *Die Drau*, *Slavonia, Früher Der Syrmier Bote*.

Spomenimo još dva lista - *Esseker Zeitung*, politički dnevnik unionističke orijentacije, počeo je izlaziti 1. studenog 1867., dok je dva mjeseca trajao *Esseker Tagblatt* - osječki dnevnik za narodne interese, tiskan u tiskari Karla Šandora. U istoj tiskari tiska se 1874. - 1879. godine *Esseker Zeitung*, opozicijski list glavnog urednika I.V. Hamanna. Kao prilog ovim novinama izlazio je roman u nastavcima *Zwei Spieler*.

Svi dosada spomenuti listovi različitog političkog i stranačkog opredjeljenja izlaze na njemačkom jeziku. Dakako, vrijeme o kome govorimo, vrijeme je Osijeka koji se razvijao u Austro - Ugarskoj Monarhiji. U tadašnjem Esseku, gradu od osamnaest tisuća stanovnika (1880. g.) Nijemaca je bilo gotovo devet tisuća. Brojne druge narodnosne skupine, izmiješane u gradu na jugoistoku monarhije, prihvale su njemački jezik kao jezik svakodnevice, koji se održao do početka dvadesetog stoljeća. Dakako da je i prometna povezanost Osijeka i Beča, ili pak Beča i Pešte, bila daleko bolja no Osijeka i Zagreba.

Razumljivo je, stoga, da su i novine u Osijeku uglavnom izlazile na njemačkom jeziku, ali su za suradnike imali i mnoge Hrvate: *Izidor Kršnjavi, Jakob Frank, Ivan Krnic; Franjo Sudarević, Ernst Pascher, Josipa Glemba...* jer njemački je bio jezik komunikacije obrazovanog građanstva i jezik kulturnog događanja, a novina na nacionalnom jeziku još nije bilo.... Kada su potom, početkom 20.stoljeća napokon stvoreni uvjeti za slobodan izričaj na hrvatskom jeziku, bilo je lako stečeno iskustvo primijeniti u domaćim novinama (Obad, 1989.).

Zanimljiva je, stoga, pojava hrvatskih novina upravo u ovo vrijeme izrazite dominacije tiska na njemačkom jeziku, a u vrijeme kada preporodne ideje još nisu zagrijale Osječane.

1. srpnja 1878. godine počeo je izlaziti *Branislav*, list za politiku i narodno gospodarstvo. Izlazio je tri puta sedmično: srijedom, petkom i nedjeljom, a kao

ovoj vojci za zemlju našu i za cilu monarkiju zadržane, dokazano vrlina građanskih, da bi se samo sva dokazina naša imala pomisliti gledano, nego bi zasluge njegove imala vlada. Imala kruna priznati i nagraditi u svoje vrijeme. Imalo ono vrijeme bio čistim zrcalom poštivosti i lojalnosti hrvatskoga naroda i dok nenavaljene, da podave pitome, on je sve to žrtve davao do čelosti rad i vesele, povede ih za onom stranom novini našoj, koja i pokraj očeridnih dokaza orenih nadah, sveudilj jošte mnije, da će oslobodna Bosna usrećiti Hrvatsku.

Bezobzirne globe, kojimi je vladin povjerenik počeo vršiti siromašne Brodjanke, na koliko su se po sebi u današnje za grad Brod nepogodno me prealostau pojav, na toliko su dokazom, da je hrvatska zemaljska vlada u Zagrebu prema lo vladin zemaljskom, a sviše generalkomdom.

Nebuduć nam zadjevica niti zabavom, niti nasladu, mi se, želeći ravnom hoditi putem, neustručavamo je glasno izpoviediti, da postupak vladinoga povjerena u Brodu vriedja sav naš narod, dočim ubija je dio naroda našega moralno i materijalno i to baš u koji je u posljednje vrijeme osvjeltiao lice svoj dozni našoj i dao dokaza, do koje se visine vjernosti da svomu vladaru, do koje se tančine štovanja na zakonu naš narod znade uzpinjati.

Saljuci vlada, ma čija bila, svoje povjerenike u ed, budi si ga u kojem poslu ti drago, morala bi u sboru istih biti vrlo oprezna, da nepoluchi, što nije la polučiti.

Drakonikom pretjeranosti, gosp. je Cuvaj sav d izvrnuo, te će vladi krajškoj trebati puno vremena, dok u Brodu zadojbe ono štovanje i ljubav, koju aj dosad uživala. A da to zadojbe, njezina budi. Na naši dopisnici umolise samo, da se krajška aljska vlada javno zamoli, neka bi gledala ispitati, i lojalni Brod zaslužio, da se gorje kazni, nego li uzaženo buntovno Sarajevo i je li g. Cuvaj sposoban zo, da bude posrednikom među visokom krajškom lom i među narodom našim u Brodu živućim. Potanje ilustracije dat ćemo u dopisu iz Broda.

Iz Bosne,

Nestigoše ovih dana nikakovi novi glasovi, a prim se novostim nemožemo sada neko vrijeme ni ati, pošto je glavna stvar gotovo obavljena. Iz da javlja nam naš dopisnik, da se je Zvor n i k o d p o r a p r e d o a o, što će bit vrlo vjerojatno, već prije nekoliko dana došlo poslanstvo iz Zvora predati ga našem zapovjedništvu. Medjutim neja se odavati varavim nadam, da je ustanak posve fen, ili da se Turci svuda na milost ili nemilost daju našoj vojsci. Takova št nemožemo nipošto diti iz predhodnih događaja, u kojih su muhaleanci pokazali previše odporne žilavosti, a da bi mogli smatrati babami ili plašljivci. Tako nam dopisnik javlja iz Lapca dne 25. t. m., da je obranski naš pukovnik Musulin zaiskao pomoć, iv da se Turci u veliku broju spremaju opet udat i uznemirivati našu granicu. Istadobno zapitao rukovnik, ako je naš dopisnik dobro obavješten, li smije oružati raj, da tako lakše skrši silu jšnjika Turaka. Mi ovo javljamo s dužnim obzirom.

Naš vjestnik.

Razsvjeta u Osijeku. Tko po ružnom vremenu a u. gornjem gradu u mraku izaći na ulicu, a imati osobiti vid, jer je razsvjeta vrlo slaba. se tomu nebi moglo doskočiti.

Dvorski savjetnik Nolačnov, glavni urednik ododmnoga ruskoga lista „Novoe vremja“ boravi nekoliko dana u Zagrebu, odakle polazi u Bio-d, da razgleda iz bliza tamošnji položaj.

Zarobljenoga oružja i strijeliva oko Brčke doeno je simo ovih dana mnogo na 25 seljačkih i. — I zarobljenih ustaša dovedeno je u utorka a većinom su katolici i pravoslavni, koji se preoše u Brčki našoj vojsci. Među njimi bila je 80 išnja muhamedanska, koja je izdajnički ubila jed-a nadporučnika. Taj naime nadporučnik, došav u snu kuću, u Brčku, zaprosi ju času rakijs, koju ona i pruži, no dok je pio, opali unj samokres, ako ga rani, no i ranjenik sasjede ju sabljom o, da je u Osijeku izdahnuo.

Hrvatska mladež u Gospiću priredila je dne t. m. u prostorijah „Ličke vile“ koncert u korist janika hrvatskih pukovnja. Čisti prihod iznosi 80 Tom prigodom najviše su se istakli gdja. Florika i trgovac Petrović.

Imenovanje na poštah. Imenovani su odpravo poste Fraujo Lampi, Josip Popović, Gjuro Preti i Oskar Erdelac kr. poštanskimi vještbenici.

Beriva učiteljstva petrinjske vjrbavnice. Veličanstvo doivolilo je prev. riešenjem od 11. n., da se učitelji vjezbaonice u Petrinji uzporede ravih i berivih učiteljem građanskih učitelja.

Iz Stunja. Pošto Slunjem prolaze od nekoga mena ranjenici s ratišta, ustrojio se tamo gradjan-odbor, da ublažuje nevolje tih ranjenika. Presjed-odboru jest tamošnji načelnik Mile Matić, nu treba upravljati darove.

Poplava. Kod Zagreba izašla je Sava iz svoga tita, te na daleko poplavila okolici.

Whiteheadova tornjica torpeda na Rieci. Su-ka „Sloboda“ donosi članak, iz kojega doznajemo, da Whitehead, tvorilac smrtonosnih torpeda u riečkoj gnici zaključio kneoem per m. zatvoriti tu svoje ši jedina tornjicu, te i raspustiti mnogobrojne inike, ako dotle ugarska vlada neopozove nar-ebu kojom je izvoz torpeda zabranila. U toj tvor-

nicu radi do 350 radnika, kojih sedmična plata iz-nosi do 4000 forinti. Pisac članka obara se punim pravom na tu naredbu ugarske vlade, te želi, da se ona dokine. Danas već sve države imaju svoje tvornice torpeda, pa premda su riečki torpedi još i dan-as najsvršeniji, to nisu ipak više jedini, te se za-branom najviše nanosi šteto domaćoj industriji. Či-jalo se tom naredbom protiv Rusiji, no Rusija ima jurve domaće tvornice. Riečani udaraju takodjer na tu mjeru ugarske vlade, no boje se svoje mnenije odprto izjaviti.

Brzojavne vesti „Branislava“.

Zagreb, 28. rujna. Kraljevski odpis hrvat-skomu saboru,poručuje najprije poziv u pe-štanski sabor i kraljevinski odbor, preporučuje reforme upravne i školske, preinaku kaznenoga zakona prema magjarskom zakonu. Na svršetku pripominje nadu za cjelo-kupnost zemlje. Odejci konstituirani, članova 69 došlo.

Službeni vjestnik.

Objave. Povjerenik za sastavljanje grunovateških ulo-žaka por. obćine Sv. Ana i Semenovac povesti će raspavu u Virlju dne 4. i 5. lista za obćinu sv. Ana od 7. do 16. za obćinu Semenovac.

Natječaj. Za učitelja magjarskoga jezika na sveu-čilistu u Zagrebu, plata 400 for. dne 20. studenoga; uči-teljsko mjesto za matematičko-tehnička skupinu na višju djevojačku školu u Karlovcu, plata 700, stanarina i 10% petgod. doplatka, do 12. listopada nadzorničtva pučkih škola u Zagrebu.

Drabže. Nekretnine zadruge Kuvajid iz Meljana (fr. 315) dne 10. listopada na licu mjesta u Meljanik; Andrije; Ivana i Mate Krančića u obćini Podgorje Bistra (f. 1181) dne 23. listop. pred sudom u Zagrebu; Ivana Kozovića u obć. Kraljevce (for. 8345) dne 22. list. pred sudom u Za-grebu; Martina Berglesa u obć. Dabrovici (for. 856) dne 21. listopada; Jurja Župančića u obć. Klanjasc Suhlodol (for. 110) dne 22. listopada kod suda u Klanjcu; Žaka Mosesa u obć. Varašdin (for. 2220) dne 23. list. na licu mjesta; Andrije Lončarića u obć. Varašdin (for. 8271) dne 27. list. na licu mjesta; Marijana i Jure Filošević u Valpova (for. 150) dne 22. listopada pred sudom; Stevana Vranča-ća iz Rakovec (for. 6579) dne 22. studenoga kod suda u Karlovcu; zadruge Knežić u Petrijaji (for. 804) dne 20. stud. kod suda; zadruge Ostrić u Šogovini (for. 164) dne 24. list. i 25. studenoga na licu mjesta; zadruge Rosić iz Praca (for. 503) dne 21. list. i 18. studenoga na licu mjesta; Mihajla Straasera u Osijeku (for. 2910) dne 22. list.; Nikole Holupa u Osijeku (f. 6787) dne 25. list. kod suda; Ivana i Franjice Fleischer u Osijeku (for. 982) dne 11. list. kod suda; Mate Kočjanovića u Osijeku dne 10. list. pred sudom; Jelene Koska u Zemunu (for. 500) dne 21. list. kod suda.

Prisposlano. *)

Javna zahvala.

Prigodom priredjivanja zabave dane 21. o. mj. u korist ranjenih Hrvata, nasidje požezka mladež na pripomoć mnogih rodoljuba. Osobito podupirahu mladež p. n. gg. I. Lobe, V. Mravak i M. Čilag. Kras-toticke pako naše optice zasvjedočiše da su svietne Hrvaticke. — Mnogocijense gospodice Marija Lobe-ova, V. Brničeva, S. Konjevićeva, M. Spun-Štrizićeva i L. Večerinaova odzavase se svesrdne molbi, da bi hjele sudjelovati pri predavati. Požezkim se je Hr-vaticam u velike zahvaliti, one ho ukrasije zabavu svojom vještackom pripomoći.

Svim tim podupirateljem zahvaljuje se naj-sradničnije u ime požezkog dječtva.

P o ž e g a 22. rujna 1878.

Pukler, pravnik.

*) Za članke pod ovim naslovom neodgovara uredništvo

Darovi ranjenim vojnikom.

Iz Broda na Savi. Gospojinski odbor, koj se je ovdje ustrojio, da po mogućnosti i prema odno-šajem našim olahkoti nevoljkim vojnikom, što se bolni ili ranjeni vraćaju na Brod iz Bosne, revno je dosad o svojoj zadaći radio i poštivo, te si smat-ra-tom ugodnom dužnosti plodova, truda i nastojanja njegovoga dati u javnost, neka bi plemenita misao i drugdje, gdje još nije izazvala nasljedovanja. Taj odbor ravna p. n. gdja. Emilija Hađićeva. U odboru su pako ove brodečke djevojke: Kostjalo-va Karolina i Josefa, Hadžioeva Adela, Kolekova Kat-ica, Pavkovićeva Terezija, Bogdanovićeva Jelena i Aleksandrina, Reisova Marija i Josefa.

Darovaše: Herdi 3 for. i rublja, Lesić 50 n., L. Benčević 5 fr., Dimović M. 20 f., Filipović 10 n., Sneider 1 fr., Katten 1 fr. i voća, Mućan 1 f., vina, voća i mleka, Consortium, Fongratz 10 f., Raisz 5 f., Gregorović 20 n., D. Stanković 1 f., Jandićević 20 n., Baumeister Joh. 80 n., Faljan 20 n., Posavac 1 fr., Franz Simon 1 fr. i šarpje, Pribičević 50 n.,

Rehmann 1 f., Čan 40 n., Razlag 20 n., Kaučić 1 f., R3thl 1 f., Karšnjak Jak 50 n., Th. Dimović 5 fr., Jan 30 n., Mlinarić 60 n., P. Leškovec 50 n., Bauer et juniar 50 n., Predmeszky Mocso 80 n., Je-lenek 20 n., Laskovac kaplen 50 n., Sedinger Kati 1 f., Odabašić 20 n., Varga rublja, Epal 20 n., Fa-min 20 n., Piškorić 40 n., Gura 20 n., Saok 30 n., Magjarević 50 n., Vachtler 60 n., Simonović 40 n., Milan Schneider 80 n., Flanjec 50 n. 10 boca i voća, L. Drenovac 50 n. i voća, Fabian 2 f., Hoffmann 2 f., Jarić 1 f., Krajačić 80 n., K. Ther. Fleischer 2 Lanka voća, Sejatićević 3 f., Adameta 2 f., A. D. Elic 2 fr., Lukić udovica 1 f., Matić 1 f., Seović 20 n., Najdanac 1 f., Kšgel 1 f., Lucić 40 n. i plata, Filip-ović Hands 10 n., Ivriac 1 f., Kostić 1 f., Brlić 5 f., Baumeister Josa 1 f., Milutinović 60 n., Janković 50 n., Malosević 50 n., Damjanović 50 n., Radnić 1 f., Lazarević 4 f., Gabelić 3 f., Risovic 20 n., Kio-ković 40 n., Miloš Mihajlović 2 f. i šarpje, Mladen Mihajlović 5 f., Tassovac 5 f., Halla 1 f., Jovanović Josefa 2 f., Simić 10 n., Vuković 1 f., Seakovac 60 n., Sekalić 80 n., Popović Stevo 2 fr., Muschicky Kati 5 f., Muschicky Gjur 2 f., Muravić 30 n., Ba-bić, jaja, Petvajajić 50 n., Mladjnović 1 f., Deano-ović 10 n., Raiman 5 f., Waldechi 3 f., Bogdanović 1 f., Faunović 1 f., Spionler 1 f. 50 n., Orić 80 n., Kraljević učitelj 1 f., Stadler 10 n., Šime 50 n., Ma-ričić 50 n., Šipušić 60 n., Kőng 50 n., Muravić 3 f., Feanović 10 n., Sudarević 10 n., Mesić 20 n., Be-čević jurist 10 n., Hervačanović 20 n., Pillar 1 f., Bogutovac Gj. 5 f., Koštal 5 f. i rublja, Bogdanović Ob. 3 f., Angelus 1 f., Bogdanović St. 1 f., Eckl 60 nov., Felinović 2 for. i živeznina, Stadelman šarpje, Wev 1 f., Böhm 60 n., Srečkovina 1 f., Pratalin 1 f., Korparić 80 n., Sv. Marković 1 f., Heim 2 f., Cimer-manović 1 fr., Piezmeszky 50 n., Kihn 80 n., Kohn Pavić šarpje, Petković šarpje, Korparić Karl 40 n.

(Sliedi.)

Effektni i mjenički kurzi

na o. kr. javnoj burzi u Beču, od 28. rujna 1878.

Ugarska slatna renta	84.90
" blagajnički bonovi d. izdanje	—
" " " " " "	112.—
" istočno željezničke prioriti 2. izdanje	74.75
" državne obveznice iz 1876.	65.—
Ugarske željeznički nazmovi	98.75
" zemljorasteretne obveznice	77.50
Temeske	75.—
Sedmogradske zemljorasteretne obveznice	78.—
Hrvat.-Slav.	84.—
Ugarske vinskog desetinske obveznice	82.80
Austrijski jedinstveni državni dug u notah	61.80
" " " " " srebro	68.25
" " " " " zlatna renta	72.55
1880. državne sredke	112.95
Austrijske dionice narodne banke	802.—
" " " " vjeresijskog savoda	285.80
Ugarske vjeresijske banke	211.75
Srebro	99.90
C. kr. cekini	5.60
Napoleonidori	9.80 1/2
Njemačka državna marka	57.45
London	116.10

Velike-vozničke-voječka praga slijedi riečka željeznice.

Red vožnje za osobni promet, valjan od 15. svinaja 1878.

Ostiek-Villany	I. H. III. IV. raz. pos. pred. noja	Villany-Ostiek	I. H. III. IV. raz. pos. pred. noja
Ostiek . . . odl.	2.10 2.05	Villany . . . odl.	11.45 1.10
Darda . . .	2.48 2.39	Magyar Boly .	12.— 1.35
Lakaftala . . .	2.58 2.56	Baranj.-Monast.	12.28 1.39
Baranj.-Monast.	3.28 3.26	Lakaftala . . .	12.48 2.22
Magyar Boly .	3.46 3.53	Darda	1.07 2.44
Villany . . . dol.	4.— 4.07	Ostiek	1.35 3.12

I o. kr. povl. dunavsko parobrod. društvo.

Vozni red:

(Ladje-poštariće kretati će od 17. kolovoza s. g. do daljne naredbe slijedećim redom): Nis u odu: Iz Ostieka u Zemun: istim nedjelje svaki dan u 9 sati prije podne. Iz Ostieka u Oršavu i Galac: ponedjeljkom, sredom i subo-tom u 9 sati prije podne. U s vođu: Iz Ostieka u Budapeštu: istim utorka svaki dan u 5 sati poslije podne. Iz Budapeštu u Beč: svaki dan u 6 sati poslije podne.

U tiskari Julija Pfeiffera,
primaju se
dva naučnika,
sa dobrimi školskimi svjedodžbami.

izdavalac i odgovorni urednik potpisuje ga Martin Polić. Prije *Branislava*, Polić, inače profesionalni novinar, uređivao je kraljevički list *Primorac*. Tko je bio vlasnik *Branislava* nije dokraja poznato, tek nailazimo na podatak da je Polić preuzeo uređivanje lista na poziv *časnik vlasnika*, a tiskao ga je u tiskari Julija Pfeiffera u Kapucinskoj ulici. Bila je to prva moderna tiskara u Osijeku, u kojoj je između ostalog tiskan i list *Die Drau*, a radila je od 1876. do 1918. godine.

Branislav zagovara opozicijsku politiku protiv vlade Ivana Mažuranića, a u vrijeme kada je izlazio bio je jedini izrazito opozicijski list na hrvatskom jeziku. U uvodu prvog broja pod naslovom *Pomoz Bog!* čitamo: *Započimajuć izdavati ovaj list, koj smo nedavno navjestili programom, želimo ovdje označiti potrebu, iz koje je nikao i smjer, kojim će koracati. Ako ikoji list, to je zaista ovaj čedo prieke nužde, jer ne samo treba državopravnoj opoziciji, kao takovo glasilo, koje će tumačiti njezine slabo shvaćene i slabo još u narodu razširene političke težnje, već i narodu samom od prieke je nužde glasilo, koje će mu današnje odnošaje razsvjetljivati lučju historičke istine i vraćati mu svijest o pravih domovine*

Državopravna opozicija ima po zemlji mnogo razsutih živalja; u svakom kolu domovine, gdje rodoljubi politički misle, ima ona pristaša; pa i narod sam, davno upoznavši nesnosnost današnjega položaja, čezne za strankom, koja bi namjesto današnjega saveza s Ugarskom sklopila novi, bolje odgovarajući pravu i potrebam naroda...Sinovi mu koji sklopiše i obnoviše taj savez, uzibaše narod u mtrvež; nigdje u monarkiji nećuti se snaga ni ime hrvatskoga naroda, a i u vlastitoj domovini moramo se sve to više podavati tudjemu uplivu, koji se preko tako zvanih zajedničkih zakona sve to više stere u domovini...

Glavna je dakle zadaća državopravne opozicije, da budeć svijest naroda, probudi njegovu snagu, pa da mu pomogne izhoditi položaj, koj bi mu osigurao mirni razvoj na polju blagostanja i prosviete. Nije naša zadaća, da samo vojujemo proti licem, koja su po nagodbenom zakonu zadobila vlast u zemlji, nije naša da udaramo moralnim nožem na naše političke protivnike, da u oči izbora pokrenemo proti njim borbu, pa da se š njimi otimamo za izborne kotare. Naša je upravo protivna zadaća, da tišeć stranačke strasti u domovini, odklanjajuć svaki stranački razdor, pokrenemo moralnu snagu naroda proti sili vanjskih odnošaja, i da slogom svih rodoljuba u domovini zadobijemo onu snagu, bez koje se neda govoriti o kakovoj jednodušnoj borbi naroda proti protivnikom.

Najveći je grieh vladajuće u domovini stranke, što je grubom i neoprostivom stranačkom taktikom

zagušila u zemlji onaj duh samosvjesti, koj je najbolji čuvar stečenih, a njabolji branilac nestečenih prava. taj duh buditi, jest danas glavna zadaća hrvatske opozicije, glavna i prečija mnogo, negoli je udaranje na pojedina lica...

Hrvatska opozicija mora s toga iscrpiti svaki trenutak, da na budućem biralištu posvjedoči snagu opozicijske ideje u narodu, pa mi pozivamo sve prijatelje u složno kolo da narod nadje jezgru, oko koje se može sakupiti...Nama nasuprot lebdi pred očima sviestan i složen odpor čitavoga naroda proti sili vanjskih odnošaja; narod naš riešava danas veliko svoje historičko pitanje, ne proti hrvatskoj vladi i vladajućoj stranci, već prema saveznici svojoj Ugarskoj i prema odnošajem u austro-ugarskoj monarkiji. U tom smislu govoreć, mi nismo samo puko glasilo slabašne u zemlji stranke, već se dičimo zastupati čitav narod, jer čitav teži za tim ciljem svoje državopravne opozicije.

Možda je upravo sreća, što je ovaj list nikao u glavnom gradu kraljevine Slavonije, koju će stoga pratiti osobito pozornim okom. Ovdje je i nazadak u svakom pravcu veći, ai sila ima manje, nego u t.z. posestrimi Hrvatskoj; ovdje je narodni živalj, ili raztočen doselivši se tudjinstvom, ili ga još nije posvud ogrijao žar narodne svijesti islave.Što može u obće učiniti politički list, to hoće učiniti "Branislav", zovuć podjednako u složno kolo i svećenika, i trgovca, i učitelja, i svakoga marnika o dobru Hrvatske, na kojem god polju radio. Glavno će mu biti načelo, da širi svijest o pravih Hrvatske prema trećim, unutra pako da širi svijest o dužnostih prema domovini...Dok je kraljevina Hrvatska raskomadana, i dok u zemlji ne uživamo slobode i prava, dotle svaka domaća razmirica, ma pod kojim se plaštom ona prikazivala, mora roditi zlim plodom.

Složno uz državopravnu ideju bit će geslo "Branislava". Od Sriema do Kotora mora sav narod prigrliti tu misao. U to ime "Pomoz Bog!"

U vrijeme kada je izlazio, bio je jedini izrazito opozicijski list na hrvatskom jeziku. Obraća se svima i piše za sve, želeći gradu pomalo izdvojenom od ostatka domovine, loše prometno povezanom i sa slabom rodoljubnom svijješću probuditi osjećaje pripadnosti hrvatskom narodu, upravo pred predstojeće izbore. Zato se obraća na hrvatskom jeziku, braneći slavu raskomadane domovine.

Vrijeme kada je *Branislav* ugledao svjetlo dana vrijeme je početka vojnih operacija u Bosni. Berlinski kongres 28. lipnja 1878. godine donio je mandat Austro-Ugarskoj da okupira Bosnu, te su događaji s bosanskog bojišta, već od početka, zaokupili pažnju novinara. *Branislav* donosi iscrpne podatke o borbama, budući je Osijek i bliži ratnim zbivanjima od Zagreba.

Položaj urednika Branislava nije bio zavidan. Našao se u nepoznatoj sredini, gradu neprijaznu prema hrvatskom listu, uz to to zbog slabih komunikacija tako reći posve odsječenom od ostale Hrvatske. Iz Zagreba je urednik svega dva puta primio izvorne dopise od Rikarda Fliedera-Jorgovanića. List se bavi izborima i skupoćom koju je u gradu i okolici izazvala koncentracija vojske (Horvat, 1962.).

Napokon

Prije možda, nego ovaj list izadje izpod makine, moze nadoći viest, da je austro-ugarska vojskazakoračila u Bosnu. U sjednici berlinskoga kongresa od dne. 29. t. m. izjavilaje Evropa preko svojih opunomoćenika, da zeli Austro-Ugarsku viditi u Bosnoj, kao čuvaricu evropejskoga reda. To je grof Andrassy i čekao, pa će sada vladi izdativojsci nalog, da se krene u Bosnu i Hercegovinu. Prije svake političke izjave, očitovati nam je kao čovjekoljubom radost, da Bosni u obće dolazi do nekog reda, koji je prvi uslov novomu životu. Uz ovu radost očitovati nam je drugu, što naimelazkom austro-ugarske prestaje za vjeka turska vlast u tih pokrajinah, jer makar kako razvijale se stvari u Bosnoj, gospodstvo Turaka prestalo je i neće se više povratiti (Branislav, br.2).

Redovito ćemo u *Branislavu* na prvoj stranici čitati ono što se u *Osieku* dogodilo dan prije (najčešće su to vijesti s bojišnice, koje su zbog blizine samim događajima bile iscrpnije od zagrebačkih), no u *Podlistku* su zastupljene i druge teme: kratka je tu šetnja po Maksimiru, koju potpisuje R.F. (Rikard Filder- Jorgovanović), o zbivanjima u Saboru izvještava redovito, ismijavajući izjave predstavnika vladajuće stranke - *Zagrebačan*, u više nastavaka slijedi povijesna rasprava - *Evropa prema iztočnom pitanju*, R.Wühler pl.de Rujavac piše o Ličkoj špilji - *Pčelina izvanredna špilja lička*, o III. Hrvatskoj učiteljskoj skupštini održanoj u Osijeku piše dr. Petar Tomić, o Valpovu piše P. Valožetić u dva nastavka.

Zastupajući političku liniju dr. Milana Mankanca, (moralnog vođe opozicije, kako često čitamo u *Branislavu*), koji se već bio povukao iz političkog života, list donosi njegove rasprave s političkim protivnicima. Valja spomenuti Mankančevu reakciju na pisanje u Katoličkom listu, u kojem ga pisac teksta optužuje za vrijeđanje *Veličanstva božjeg*, želeći na taj način, po Mankančevu pisanju, ocrniti opoziciju da je bezbožna.

Ružili ste me i ponižavali, ne stoga, što bih služio "gadnim tudjinskim svrhama", već jedinstoga, jer sam upućivao narod, da vaš postupak služi na propast narodu i korist tudjinu. Narodna opozicija nesmi je obumreti, dok ima nebrojenih neizpunjenih

narodnih želja, potreba, te dok vlada načelo tim željama i potrebam protivno.

Nakon rubrike *Političke vijesti*, slijede *Naši dopisi* s izviješćima o najvažnijim događajima u Brodu, Županji, Djakovu, Derventi, U Požezi od 13. Kolovoza (O koncertu priređenom po sveučilišnih građani u slavu prelaza vojske u hrvatsku Bosnu i Hercegovinu, i biranje narodnih zastupnika.) *Mladež hrvatska* kako no je bila uvijek sviestna i za sve što je plemenito i uzvišeno, znala je i u ovaj čas, da joj valja na osobit način pokazati i opetice svoju radost, što no se Bosna ponosna i kršovita Hercegovina otimlju nesmiljenom gospodstvu. Osobito mladež sveučilištarcu iz Požege već višeput je pokazala da u nje liepe nade ima. Naš grad u potonje vrijeme reć bi da je zamro, - u našem gradu sviesti nikakove, o hrvatstvu malo tko ozbiljnije i misli. Da ovaj put nije mladež svoje učinila- ta tko bi, opet bi Požežani zaostali. Sveučilišni djaci od ovud nastojahu iz petnih žila, da svojoj dužnosti zadovoje. Pa i zbilja koncert liepo uspje.....Što se obćinstva tiče sastojalo je od samih naših odličnika - gradjanstvo je žalibog vrlo slabo zastupano bilo. Naše gradjanstvo kano da o hrvatstvu ni pojma nema... (Branislav, br. 22).

Pod posebnim naslovom donosi *Branislav* najvažnije događaje Iz Bosne.

Na bosansko-hercegovačkom ratištu nastala je stanka, dok opet nebudu do koj dan stali gruvati topovi. Kako smo jurve javili, polazi preko Osieka svaki dan nova vojska, a do 10. Budućega mjeseca biti će u Bosnoj i Hercegovini do 250.000 ljudi- koja sila za mirnu provedbu zaposjednuća.....(Branislav, br. 24).

U rubrici *Naš vjestnik* kraće su domaće vijesti, uglavnom one s bojišnice, ali i one svakodnevnne, tako čitamo: *Program velike gimnazije osječke upravo je izišao. Na čelu programa stoji članak o gimnazijskoj zgradiu Osijeku, iz kojeg uvidjamo, da je prieka nastala potreba graditi novu zgradu. Tu potrebu razsvjetljuje pisac razlozi svake ruke, pa živo želimo da ga posluhnu mjerodajni činbenici. Na gimnaziji bijaše skupas ravnateljem 13 učitelja, a 280 djaka, od tih 49% Osječana, što bi osobito grad Osiek moralo potaknuti, da priskoči u pomoć zemlji, kad bi se imala zgrada graditi (Branislav, br. 26).*

Redovito se u ovoj rubrici nalazi i popis ranjenika, uz napomenu o težini rane (*lahko i teško*), te popis odlikovanih vojnika i časnika, te popis darovatelja vojske.

Čitamo nadalje da je *Profesorom na našem sveučolištu imenovan profesor dr. Franjo Celestin*, a da će se *Vjenčanje Gdčne Irme pl. Adamović sa gospodinom grofom Althanom biti dne 4.t.m. ovdje.,*

PRAVI

VILHELMOV

protuarthritički i protureumatički

čaj za čišćenje krvi.

(Čisti krv protivi svakoj kostobolji i ulogom.)

pripoznat, kao jedino, sigurno djelujuće sredstvo za čišćenje krvi.

Dovoljom c. kr. dvorske kancelarije, glasom zaključka Beč dne 7. prosinca 1877.	Odlučno prokušano sredstvo, djeluje iz- vrstno, uspjeh odličan.	Previšnjim patentom Nj. a. kr. Velikantva, u Beču dne 28. ožujka 1871. osigurano proti patvorenju.
---	--	--

Ovaj čaj čisti cijeli ustroj; kao nijedno drugo sredstvo, potraži sve česti tjele, te nutrnjom porabom izljuje iz njega sve bolesne čestice, djeluje trajno.

Lieči korjenito uloge, kostobolju, djetinje noge, zastarjela zlaganojnosa rane, spolna bolesti i osip, muzujsje po tijelu, ili na licu, zatim i sitilističke čiraje.

Osobiti uspjeh pokazao ovaj čaj kod otoka sluzena i jetara, lieči hemoroida, zatencu, širokoto živčana, mišićna boli, bolesti na želudcu, na mudih, polucije, mušku slabost, bielocur kod žena itd.

I bolesti, kao škrofula, otok šizarda lieči se vrlo i temeljito, ako se čaj bezprekidno pije, sredstvo koje zatvara i tjera mokraću.

Nepogriješivi, čudotvorni uspjesi.

Gospodinu Franji Vilhelmu, liekarniku u Neunkirchenu kod Beča.
Bistrica u Kranjskoj dne 1. listopada 1872.

Blagorodni gospodine! Opet mi treba tri paketa vašega čaja za čišćenje krvi, pošto sam se u dva puta osvjedočio o izvrsnom njegovom djelovanju. Molim vas, da mi taj čaj za čišćenje krvi pošaljete poštom naplatom.

Poštovanjem
Ivan Jezala, kapelan.

Gospodinu Franji Vilhelmu, liekarniku u Neunkirchenu kod Beča.
Blumenthal, temstvarstva podopisanij, Ugarska dne 1. listopada 1872.

Molim, da mi pošaljete poštom naplatom tri paketa vašega čaja za čišćenje krvi, budući sam se o njegovom spasonosnom djelovanju posve osvjedočio.

Poštovanjem
Franjo Pitscher, kr. ugarski posttemestar.

Gospodinu Franji Vilhelmu, liekarniku u Neunkirchenu kod Beča.
U Tuzli kod Pizana dne 1. listopada 1877.

Da budem prije upoznao liečebnu snagu vašega antiarhritičkoga i antiarheumatičkoga čaja za čišćenje krvi, davno bi već bio riešen dugotrajne bolesti, a i bogatiji za mnogo forintha, koje sam usalud potrosio, da ozdravim. Dosele sam vaše neocejenjeno sredstvo dobivao iz Praga, iz vašega skladišta, danas se pako izravno obračam k vam, te vas molim, da mi s miesta ur poštom naplatom pošaljete 12 paketa.

Poštovanjem najodaniji
Josip Dilak.

Gospodinu Franji Vilhelmu, liekarniku u Neunkirchenu kod Beča.
U Gutensteinu dne 1. listopada 1877.

Pošaljite mi čim skorije možete opet dva paketa vašega čaja za čišćenje krvi, i to, kako obično, poštom naplatom. Uvidjan, da mi bez njega nije moći živiti.

Poštovanjem
Florian Haselsteiner, broj 43. u Klosterthalu.

Ovakova mnogobrojna priznateljna pisma skorim će se opet obelodaniti, pošto je nemoguće sva na jednom doneti.

Pozor proti patvorenju i obmani.

Kopujući moj čaj, neka izvodi slavno obćinstvo dobro pogledati moju zaštitnu marku i tvrdku, koje su vidne na svakom paketu s vana, da se tako očuva ispred potvorenja i obmane.

Pravi Vilhelmov antiarhritički i antiarheumatički čaj za čišćenje krvi može se dobiti samo iz prve međunarodne Vilhelmove fabrike u Neunkirchenu kod Beča, ili u molji, po novinah oglašanih miestih.

Paket, radiješen u 6 komada, zgotovljen po propisu liečnika, stoji skupa s nuplatom u raznih jealich for. i posebice, 10 novč. za biljeg i odpremu.

Za udobnost p. n. obćinstva može se još dobiti:

U Osijeku, kod J. C. Dienesa i Josipa Gobeckoga liekarnika.

U Dardi kod Šandor Cingelija liekarnika; u Vukovaru kod A. Krajčevića liekarnika; u Pozežu kod Antuna Hegedüsa liekarnika; u Zagrebu kod S. Mittelbacha; liekarnika; u Belovaru kod Rud Svobode liekarnika; u Beču kod Šjep. Sipössa liekarnika; Jg. Geze; u Bračuju kod Ed. Poltoriča liekarnika; u Karlovcu kod A. Katiča, liekarnika; I. Benića; u Koprivnici kod M. Verilija liekarnika; u Mitrovici kod A. Krestonovića; u Novomgradu kod L. Stefanovića; u Szigetvaru kod Maksa Grünhuta; u Vinkovcih kod Frid. Herziga, liekarnika; u Varsšidnu kod dra. A. Hallera, liekarnika.

Franjo Rajal,

Osijek, gornji grad, kapucinska ulica, Frank-ova kuća,

upozoruje ovim p. n. obćinstvo na svoje bogato providjeno stovarište svake vrsti sašitih pokrivača, najfinijih englezkih flanelskih, trikotskih i perzijskih pokrivača (Plissdecken), prostirača za stolove i krevete, matrace iz konjske dlake i morskoga maha, uloge u krevete sa galvaniziranim spiralnim perjem sa i bez vanjkusa, konjske pokrivače i prave sedmo-gradske bilke, sagove, željezne krevete, koljevke, djetinja kolca i stolice iz svinutoga drva (brača Thonet), peresa za krevet, izkuhanu konjsku dlaku iz vlastitog proizvoda. Također ima podpisani veliki izbor, Gradla, Nankingja, Rangeja i rave za matrace, nadalje svake boje kašemira, šifona uz jako jeftinu cijenu. Te mu je moguće vrlo brzo i valjano izvršiti svake naručbe na čitavu posteljinu, kao i naručbe za visoki erar, bolnice i druge zavode. Molet sa mnogobrojne naručbe, podpišuje se

punim poštanjem

Franjo Rajal.

J. STRASS

Najveće skladište sukna za haljine, prodaje se uz znatno snižene cijene.

Zatim veliki izbor rumburških, creaskih i platneih stolnih prostirača, caunfasa i t. d., vunena sukna za gospodske haljine, gospodskog i gospodjinskog rublja, najnovije gospodske i gospodjinske ovratnike i t. d. i t. d. Osobito pako upozorjem p. n. gospodjinski svijet na moju trgovinu

gospodjinskih haljina (Confection)

i to na obljene gospodske kupute za gospodje, gospodjinske Mentikove i Paletoe.

Za mnogobrojni posjet mili najvećim poštanjem

J. Strass.

Trgovina modnih rukotvorina i gospodjinskih haljina.

Na blagohotno uvaženje!

Tovarnice za željeznice i ladje,

nadalje: račune, punomoćnice, vrstne tiskanice za porezne i obćinske urede itd., drže si uvijek u dostatnoj množini na stovarište i prodava jih uz najjeftiniju cijenu:

štamparija Julija Peiffera,

Osijek, gornji grad, kapucinska ulica.

Gvoždjarnica

Ferd. Redlsteina i sinovca

u gornjem gradu Osijeku.

Skladište svih mogućih vrsti jedno- i dvoocijih lovačkih pušaka, prednjakuša, ostraguša, Lefancheaux, Lancaster, Remington i desetopuka, po komadu od 5.30 do 40 for., vojničkih, posrobrelih gospodjinskih i americkih revolvera, ubijaca, boksera i t. d.

Revolverskih i karabinskih patrona za Lefancheaux- i sreditno paljenje, valjano napunjenih sa oštrini kuglami, patronskih ljuština za lovačke ostraguše, Lefancheaux i Lancaster, kaliber: 12, 13, 16 i 20, praznih i punih. Patenirane sačme, nepomoćnih prižijaka, ploča za nišan sa slikom i mužarom, staklenih očiju za životinje, nabliaca za divljač, lovačkih stolica, gospodarskih štopova, svakovrstnih lovačkih oprava.

Obilno skladište jelovnih sprava, žlice iz pakfonga i alpaka. Alpaka je najčistija kovina, baš kao srebro, pak mi jamčimo, da takove žlice neće ni pocrniti, ni požutiti. — Raznovrstnih sprava za kranjenje kukuruza, grebena, žrvanja, vetrenjača i vitala.

Vodo-zatvorah za zahode, dvostruko zatvorenih, sa ili bez vodovnjaka; požarčenihi nadgrobnihi krtana po propisu obaždarenih, decimálnih tezulja od 25 do 1000 kigr. snagonošce, uteza, balancirajućih i inih tezulja, vodotezulja, miera za šupljinu i tekćine i t. d.

Kuhinjskih i domaćih sprava; novih, s polja i iznutra bielo emailiranihi sudova iz lima, sa crvenimi prugami, baš kao porcelanski sudovi; štednih ognjišta, kazana, livenih i limanihi peći, vojničkih čauka, sprava za sjećenje mesa, korapa za kruh, bokala za vodu, leganja, vrcina, pljuvaonica, englezkih štrcaljaka za vrt, zdenačkih sastavina, gvozdrenih sprava za crkve, raznih slavina, konjskih oprava, tuvanskih prozora, mlinaova za boje i t. d.

Orudja za tvornice, bravare, kovače, bačvare, stolare, kolare, tesare, tokare, zidnive, vrtare, mesare, krojnice, krdzare, klobučare. Gotovih okova i bravarija za gradjenje kuća, šumskih orudja za kranje, te sve sprave iz željeza, čelika i miedi. Naručbine se izvršuju vrlo, valjano i jeftino.

te o *Razsvieti u Osijeku*. *Tko po ružnom vremenu u gornjem gradu po mraku izaći na ulicu, mora imati osobit vid, jer je razsvjeta vrlo slaba. Zar se tomu nebi moglo doskočiti (Branislav, br. 40).*

Zdravstveno stanje u Slavoniji bijaše po lječničkom izvješću u mjesecu kolovozu povoljno. U gradu Osijeku umriše 43 naprama 46 u predprošastom mjesecu. Iduća rubrika - Brzobjavne vijesti *Branislava* - najčešće jedna ili dvije kratke vijesti, domaće ili strane, vezane ponajviše uz događaje u Bosni, pristigle u posljednji tren. Brod dne 5. Listopada. Nadporučnik Stipetić uhvatio Hadži Loju u blizini Rogatice u Srećiselu. Beč dne 20 rujna (Službeno) Danas, dne 19. T.m, predala se tvrđava Bihać; naši zaposjedoše tvrđavu oko 4 sata poslije podne, nadjoše pet topova, oružja i strieliva, a od turske redovite vojske nadjoše štapskoga častnika i više topnika (Branislav, br. 36).

Slijede potom očitovanja, javne zahvale i ostala javljanja čitatelja.

Pod naslovom *Službeni vjestnik* čitamo o najnovijim *Sudbenim objavama, Natječajim i Dražbama*. Tako pratimo natječaje *Za dva odvrtnička mjesta sa sjedištem u Bakru, molbe do 1. rujna t.g. banskomu stolu; mjesto učitelja u Šestinah, plaća 500 for., 10% petogodišnjega doplatka zatim druge pogodnosti, molbenice školskomu odboru istom mjestu; mjesto zamjenika drž. odvjetnika u Zemunu, plaća 1000, 200 for. stanarine i pravo pomaka u višji razred 1000 for., molbenice 18. Rujna c. kr. Državnom nadovjetništvu u Zagrebu (Branislav, br. 24).*

Obznane trgovačko-obrtničke komore za Slavoniju (*O promjeni vozno-poštanskih cienika*) *Kr. ugar. Ministarstvo za poljodielstvo, obrtnost i trgovinu, ukinulo je naredbom od 17. O.m. br. 24.709 dosada u krieposti obstojeće, stranom za nutarnji - uračunavajuć amo i promet izmedju Ugarske i Austrije (cienik od 15. Ožujka 1867), stranom za uzajamni promet sa Njemačkom (cienik od 1. siečnja 1863) opredieljene vozno-poštanske cienike, koji će 1. studenog 1878 u život stupiti, ustanovilo.... (Branislav, br. 52).*

Slijedi potom <i>Efektini i mjenički kurzi</i>	
<i>Na c. kr. javnoj burzi u Beču od 15. Listopada 1878.</i>	
Ugarska zlatna renta	82,70
“ blagajnički bonovi 1. izdanje	- -
“ “ “ 2. “	110,75
“ iztočno željezničko priorit 2. Izdanje	73,50
“ “ državne obveznice iz 1876	63,90
Ugarska željeznički zajmovi	98.-
“ zemljorazteretne obveznice	78,50
Temeške “ “	74,75
Sedmogradske zemljorazteretne obveznice	73.-
Hrvat.-Slav. “ “	84.-
Ugarske vinsko desetinske obveznice	82.-
Austrijski jedinstveni državni dug u notah	60,50
“ “ “ “ “ srebro	62,30
“ zlatna renta	70,75
1860. državne srećke	110,50
Austrijske dionice narodne banke	785.-
“ “ vjeresijskog zavoda	220,25
Ugarska vjeresijska banka	206.-
Srebro	100.-
C. kr. cekini	5,60
Napoleondori	9,42
Njemačka državna marka	58,15
London	117,60

Veliko-varadinsko-osječka pruga alfölsko riečke željeznice redovito je objavljivala svoj *Red vožnje za osobni promet, valjan od 15. Svibnja 1878.*

Osiek-Villany I.II.III.IV. raz.

Pos.pod. noću

Osiek	odl.	2.10	2.05
Darda		2.43	2.39
Lskafelda		2.58	2.56
Baranj.Monast.		3.23	3.26
Magyar Boly		3.46	3.53
Villany	dol.	4.-	4.07

Villany-Osiek I.II.III.IV. raz.

Pos.pod. noću

Villany	odl.	11.45	1.10
Magyar Boly		12.-	1.25
Baranj.-Monast.		12.28	1.29
Laskafeld		12.48	2.22
Darda		1.07	2.44
Osiek	dol.	1.35	3.12

Izuzetno zanimljivo je danas iščitavati reklamne poruke tadanjih osječkih trgovaca, tiskara, *liekarnika i gvoždjara, gostioničara.*

Čast je podpisanomu ovim naznaniti p.n.

poštovanomu občinstvu, da je povratio se iz pukovnijske bašće, uzeo osobno ravnati gostionu "Zur Bierquelle" u kapucinskoj ulici, to ću odgovarajući starom dobrom glasu gostione, gledati zadovoljiti p.n. poštovane gostove tečnimi jeli, najboljim pićem, a neimenito izvrsnom pivom.

Punim počitovanjem Antun Fried J.Strass U Osieku, gornjem gradu.

Najveće skladište sukna za haljine, prodaje se uz znato snižene cijene.

Zatim veliki izbor rumburških, craskih i platnenih stolnih prostirača, canafass i t.d., vunena sukna za gospodске haljine, gospodskog i gospodjinskog rublja, najnovije gospodске i gospodjinske ovratnike i t.d. i t.d. Osobito pako upozorujem p.n. gospodjinski svijet na moju trgovinu Gospodjinskih haljina (Confection) I to na obljene gospodске kapute za gospodje, gospodjinske Menčikove i Paletoe

Za mnogobrojni posjet moli najvećim počitanjem J.Strass

Na blagohotno uvaženje!

Tovarnice za željeznice i ladje

Nadalje: račune, punomoćnice, vrstne tiskanice za porezne i občinske urede itd., drže si uvijek u dostatnoj množini na stovarište i prodava jih uz najjeftiniju cijenu:

štamparija Julija Pfeiffera,

Osiek, gornji grad, kapucinska ulic

Posljednji broj *Branislava* izišao je 5. ožujka 1879. god. Njegov urednik Martin Polić najavivši prestanak izlaženja piše da je činio sve što se dalo činiti da svlada silne zapreke, koje listu stajahu na putu, da ga nije s jedne strane bodrila požrtvovnost samih izdavača lista, a s druge strane, da nije očekivao, kad će snažnije sile i uvažnije započeti pravi i jedinstveni list od hrvatske državnopravne opozicije.... U Osijeku nema mogućnosti izdavati takav list.

Sam urednik uvidio je da se njegov list pojavio prerano. Osječani, točnije oni koji su čitali novine imali su svoj list *Die Drau*, oni kojima je *Branislav* bio namijenjen, jednostavno nisu razumjeli njegove

rečenice. Nepuna godina dana izlaženja nije trgnula Osijek u kojem će se nacionalna svijest probuditi početkom dvadesetog stoljeća, točnije 1902.god, osnivanjem Prve hrvatske dioničarske tiskare u kojoj će hrvatska opozicija tiskati svoj list *Narodnu obranu*. U Osijeku prave opozicije nije niti bilo. Čitamo tako: *Ponedjeljak birao je grad Osiek dva svoja zastupnika u hrvatski sabor. U donjem gradu izabran je gospodin odsječni predstojnik Ivan (Jovan prekršten u Ivana) Živković jednoglasno, sam pako izbor bio je naravno bez ikakova života. U gornjem gradu nije do zadnjeg časa nitko živ znao, tko će kandidirati. Ovdješnja opozicijska stranka nije kanila postaviti nikakova kandidata pa samo u su zadnji čas, uvidiv, da bi grad mogao još ostati bez ikakova zastupnika, ovdješnji rodoljubivi građani iztakli g. Milana Mankanca. Znalo se, da dr. Makanac neprima mandat, i da biva proti njegovoj jasno očitovanoj volji, ako ga tko kandidira, no ipak mislilo se, da valja spasiti firmu građanske sviesti.. na biralište došlo 140 birača, od tih 50 činovnika, koji su izim dvojice trojice svi glasovali za kandidata Karla Mihalovića, 50 pako građana glasovalo je za dra. Mankanca. Preko 600 birača nije glasovalo. Neda se dakle ni govoriti o kakvoj pobjedi, jer nije ni bilo bitke, niti je opozicija radila što da pobjedi. Za dra. Mankanca nije glasovala stranka kao takva, jer ta nit je bila organizirana, nit pripravna, nit je imala kandidatom dra. Mankanca, već su sami pojedini sviestni birači htjeli dati svoj glas tomu rodoljubu. U ostalom će gospodin Karlo Mihalović lahko nositi povjerenje 50 činovnika i 40 drugih glasova (*Branislav*, br. 23).*

Vrijeme koje dolazi ostvarit će ideje urednika *Branislava*, ideje su to koje pokreću *Narodnu obranu*, ali i *Hrvatski list* dvadeset godina poslije. Rečenice ispisane u uvodiku *Branislava* zaživjet će u tekstovima brojnih listova koji će u Osijeku izlaziti, stoga ga se u povijesti osječkog, pa i hrvatskog novinarstva valja spomenuti.

LITERATURA

- BÖSENDORFER, J., 1939., Povijest tipografije u Osijeku, Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. XIV, Zagreb
- BURIĆ, V., 1975., Prvi pokušaji književnog i kulturnog udruživanja u Osijeku, Radovi Centra za znanstveni rad Vinkovci, br.3, Zagreb
- FIRINGER, K., 1952., Jedan pokušaj izdavanja novina u Osijeku 1813., Historijski zbornik br.1-2, Zagreb
- HERGEŠIĆ, I., 1936., Hrvatske novine i časopisi do 1848., Zagreb
- HORVAT, J., 1962., Povijest novinstva Hrvatske, Zagreb
- ŁASZOWSKI, E., 1923., Prve osječke novine, Hrvatski list, br. 11, 12, Osijek
- MALBAŠA, M., 1978., Povijest tiskarstva u Slavoniji, Zagreb
- MARUŠEVSKI, O., 1972., Prilog istraživanju tiskanog umijeća u Hrvatskoj: Prve ilustrirane novine u Hrvatskoj, Vijesti muzealaca i konzervatora br. 3, Zagreb
- OBAD, V., s.a., Slavonska književnost na njemačkom jeziku, Osijek
- REINACH, P., 1940., Uvod u izum štamparstva i razvoj u Osijeku, Osječki prilog Grafičkoj reviji, Grafička revija, Jubilarni broj.

SUMMARY

BRANISLAV - THE FIRST OSIJEK NEWSPAPER IN CROATIAN

In July 1878. *Branislav* - political and economic newspaper began to appear. It was printed in the printing-office of Julije Pfeifer, and Martin Polić is signed as "publisher and editor - in chief". Although it was appearing for less than a year (1st issue appeared on 1st July 1878., and issue no. 105 5th March 1879.), *Branislav* is considered the first Osijek newspaper in Croatian in the history of Osijek journalism.

In the beginning of 19th century we record many tries of newspaper publishing in Croatia. Thus in 1813. the manager of Divald printing-office in Osijek requested a permit for newspaper publishing, but Hungarian Regency Council refused that request.

In 1826. a weekly paper *Luna* began to appear in Zagreb. reformation period brought the first newspaper in Croatian and thus the first issue of *Novine horvatsko-slavonsko-dalmatinske* appeared on 6th January 1835. and the first issue of *Danica*, literature supplement, on 10th January. Trueblue tried to begin the publishing of literature magazine *Jeka* in Osijek in 1842. Unfortunately, he didn't succeed. During revolutionary 1848. many newspapers in Croatia began to appear. On 5th June 1848. the first newspaper in Osijek appeared - *Der Volksredner für Vaterland, Freiheit und Gesetz*, but only a few numbers were published. The first Osijek local paper *Esseker Lokalblatt und Landbote* were issued from 1864. to 1869. In 1869. the first illustrated newspaper *Esseker allgemeine illustrierte Zeitung* appeared in Osijek. This illustrated magazine was the first of that kind not only in Osijek, but in Croatia is well. While *Esseker Lokalblatt und Landbote* followed the literature conception, *Die Drau*, paper issued in Osijek from 1868. to the thirties of 20th century, are more and more of modern paper character.

In the end of 19th century printing business in Osijek is intensified. New printing-offices appear and publishing activities are enriched. For a short period appeared *Slavonia Früher Der Syrmier Bote, Esseker Tagblatt*, and for a longer time *Esseker Zeitung*. It was the period of Osijek when it developed in Austro-Hungarian Monarchy. At that time *Essek* had 18.000 inhabitants (1880.), with about 9.000 Germans. Many other nationalities accepted German as their everyday language, which was in use till the beginning of 20th century. Traffic connections between Osijek and Vienna, or Vienna and Budapest, were much better than those between Osijek and Zagreb. It is understandable that the papers were mostly issued in German.

The appearance of Croatian papers is very interesting as that period was characterised by domination of papers in German, and when reformation ideas were still not popular in Osijek. *Branislav* was issued three times a week: on Wednesdays, Fridays and Sundays, editor-in-chief was Martin Polić, professional journalist. This paper advocates opposition politics against Ivan Mažuranić, and was the only opposition paper in Croatian. *Branislav* addresses everyone and writes for everyone, with an intention to animate the feelings of belonging to Croatian nation in Osijek, which was in a way isolated from the rest of the country due to bad traffic connections.

The time when *Branislav* appeared was the time when military operations in Bosnia began. On 28th June 1878. Berlin congress brought a mandate for Austro-Hungary to occupy Bosnia and thus incidents from Bosnian front arrested attention of journalists. *Branislav* reports on battles with detailed information, as Osijek was nearer to war incidents than Zagreb. The paper also writes about elections and high cost of living, caused by concentration of the army in the town and surrounding area, following the politics of Milan Mikanjac (moral leader of the opposition), who had withdrawn from the political life.

Branislav was regularly informing on what had happened in Osijek the previous day. The fenilleton brings interesting articles on history, science, language, but mostly on politics. After the column Political news, follows the column Our reports, from places in Croatia and Bosnia. Under the headline Our gazette we can find short domestic news, mostly from the front, but also everyday news - information on cultural events, deaths of famous persons, etc. Official gazette brings recent judicial decrees, soliciting for tenders and auctions. Information of Chamber of commerce for Slavonia and Effective and bill-of-exchange cursives are also regular. The citizens of Osijek and everyone also could find information on time-table for personal traffic on the relation Osijek - Rijeka. Finally, we could find adverts of Osijek merchants, publishers, chemists, innkeepers, etc.

The last issue of *Branislav* appeared on 5th March 1879., and according to the article by Polić it was due to numerous problems in editing. The editor himself realised that his newspaper appeared too early. A year of appearance couldn't do much, and national conscience in Osijek was not awoken before 1902., when the First Croatian point-stock pointing-house was founded, in which Croatian opposition will print its newspaper *Narodna obrana* (National defence).